

Szkolnictwo wyższe w Polsce wobec globalizacji

<https://doi.org/10.33141/po.2006.06.01>

Przeгляд Organizacji, Nr 6 (797), 2006, ss. 6-7

www.przeглядorganizacji.pl

Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Roman Patora

Polska w Unii Europejskiej wystawiona jest na szeroką konkurencję. Można postawić tezę, że wejście do Unii Europejskiej sprzyja podwyższeniu konkurencyjności w zakresie kształcenia zasobów ludzkich. Najważniejszym wyzwaniem w zakresie kształcenia konkurujących ze sobą kadr pozostaje globalizacja. Globalizacja oznacza powstawanie ponadnarodowych społeczeństw połączonych przede wszystkim więziami gospodarczymi i politycznymi. Procesy globalizacji są wszechstronne i dotyczą kilku sfer – politycznej i prawnej, rynkowej i technologicznej oraz społeczno-kulturowej. Kształcenie w XXI wieku musi sprostać wyzwaniom globalizacji. Chodzi o przygotowanie ludzi do działania w wielokulturowym otoczeniu. W globalizującym się świecie pracownicy muszą być przygotowani do współpracy z ludźmi reprezentującymi różne wartości i postawy. Wymaga to zmiany dotychczasowych postaw oraz nabycia nowej wiedzy i umiejętności.

W sferze postaw potrzebna jest tolerancja, elastyczność i otwartość na inne wartości. Tolerancja jest potrzebna do akceptacji działań w grupach bardzo różniących się ludzi. Elastyczność wiąże się z ograniczeniem własnych przyzwyczajęń społeczno-kulturowych i gotowością do zmiany postaw potrzebnych do osiągnięcia kompromisu z ludźmi należącymi do innego kontekstu kulturowego. Otwartość na inne wartości to postawa zakładająca zrelatywizowanie własnej kultury. Umożliwia ona dialog z innymi kulturami, co oznacza dopuszczanie możliwości działania w warunkach innych wartości, norm i wzorów zachowań. Postawy tolerancji i otwartości nie oznaczają całkowitego kosmopolityzmu – wyzbycia się własnych wartości narodowych. Potrzebna jest harmonia między przynależnością do własnej kultury i otwartością oraz dążeniem do rozumienia innych kultur.

Przemiany w społeczności europejskiej dotyczą szczególnie międzynarodowienia handlu, tworzenia społeczeństwa informacyjnego i ciągłego postępu naukowo-technicznego.

Skutkami tych przekształceń są zmiany w charakterze pracy i organizacji produkcji i konieczność dostosowania się pracowników do nowych technologii.

Umiejętności międzynarodowienia handlu znosi granice między poszczególnymi rynkami pracy, przybliżając powstanie światowego rynku zatrudnienia. Komisja

Europejska przyjęła opcję otwarcia na świat uwzględniając ochronę europejskiego modelu społecznego. Oznacza to podnoszenie ogólnego poziomu kwalifikacji tak, by nie dopuścić do powiększania się podziałów społecznych i rozpowszechniania się nastrojów niepewności wśród obywateli.

Przyrost wiedzy naukowej, jej zastosowanie w metodach produkcji, rozwój techniki, coraz bardziej skomplikowane wyroby, które są jego efektami, wywołują w społeczeństwie poczucie niepokoju i obawy wymagające wyjaśnienia.

Wiedza ogólna i specjalistyczna zawodowa jest niezbędna do skutecznego funkcjonowania w zglobalizowanym świecie. Ogólna pozwala na identyfikację i utrzymanie tożsamości w warunkach międzynarodowych oraz zaznajomienie się z innymi krajami. Specjalistyczna jest związana ze skutecznym wykonywaniem obowiązków zawodowych.

Wiedza powinna przekładać się na umiejętności. Znajomość teorii jest niewystarczająca, konieczne jest nabywanie doświadczeń i kompetencji. Dlatego do działania w międzynarodowym kontekście potrzebne są kontakty z ludźmi z wielu krajów, nie wystarcza jedynie wiedza o innych kulturach, potrzebna jest komunikacja i ćwiczenie umiejętności.

Kształcenie w XXI wieku wymaga nauczania poszanowania zasad demokracji, społeczeństwa obywatelskiego i systemu wolnorynkowego. Ludzie muszą rozumieć zasady systemu pluralistycznego w sferze politycznej i gospodarczej. Potrzebne jest również kształtowanie postaw zaangażowania w życie społeczno-polityczne.

Współczesna edukacja wymaga również wiedzy i umiejętności komunikacyjnych. Społeczeństwa informacyjne i masowe muszą składać się z jednostek potrafiących szybko i efektywnie przetwarzać informacje. W warunkach złożoności i wzrostu liczby informacji potrzebne są umiejętności kumulowania, selekcjonowania i przetwarzania rosnącej liczby informacji.

Raport UNESCO wymienia cztery filary edukacji:

- Uczyć się, aby wiedzieć.
- Uczyć się, aby działać.
- Uczyć się, aby żyć wspólnie, uczyć się współzycia z innymi.
- Uczyć się, aby być.

Na rozwój systemu szkolnictwa wyższego wpływa bardzo wiele czynników. Do najważniejszych należą czynniki prawno-administracyjne, ekonomiczne oraz demograficzne. Czynniki prawno-administracyjne obejmują prawo regulujące działalność szkół wyższych, prawo o nadawaniu stopni naukowych oraz regulacje dotyczące zatrudnienia pracowników naukowych i statusu szkół wyższych. Czynniki ekonomiczne mające wpływ na szkolnictwo wyższe to np. koszty kształcenia, PKB na jednego mieszkańca czy poziom bezrobocia. Szczególny nacisk został położony w tym artykule na analizę zmiennych demograficznych, takich jak: liczba osób w wieku szkolnym, stopień skolaryzacji społeczeństwa czy liczba maturzystów.

Polski system edukacyjny jest więc konfrontowany z wymogami europejskimi i tylko od uczelni zależy, czy sprostają stawianym wymaganiom i poradzą sobie z konkurencją renomowanych ośrodków naukowych. Dlatego też głównym problemem uczelni jest jakość edukacji.

Uczelnie, w których jakość kształcenia jest na wysokim poziomie, łatwiej dostosują się do wymagań Unii Europejskiej.

W polskim systemie kształcenia dokonały się znaczące przekształcenia dostosowujące system do warunków integracji z Unią Europejską. W Polsce dokonuje się reforma edukacji na poziomie podstawowym i średnim. Jednak najistotniejsze zmiany zostały przeprowadzone w systemie kształcenia wyższego oraz w systemie doskonalenia kwalifikacji zawodowych. Co najważniejsze, zmiany te dokonywały się w sposób zdecentralizowany i ciągły, nie opierały się na dyrektywach i decyzjach centralnych urzędów, lecz były rezultatem wzrostu popytu i zmiany jego struktury oraz dostosowań podmiotów edukacyjnych. Najważniejszą chyba zmianą był szybki wzrost osób zdobywających wyższe wykształcenie. Wskaźnik skolaryzacji w ciągu dekady wzrósł aż o 300%, osiągając około 40%. Oznacza to, że obecnie uczy się trzykrotnie więcej studentów w wieku 19–26 lat niż w roku 1989. Zmiana ta była możliwa dzięki rozwojowi niepublicznych szkół wyższych. Obecnie działa ich ponad 200 i kształcą około 40% wszystkich studentów. Zmiana warunków instytucjonalno-prawnych przyczyniła się również do uelastycznienia systemu kształcenia. Rozwinęło się kształcenie dwustopniowe, studenci uzyskują po trzech latach nauki tytuł licencjata lub inżyniera, a tytuł magistra po kolejnych dwóch latach po ukończeniu studiów uzupełniających. Na skutek wzrostu popytu gospodarki na kształcenie na kierunkach ekonomicznych bardzo szybko wzrosła liczba studentów takich kierunków, jak: zarządzanie i marketing czy finanse i bankowość. Dzięki decentralizacji systemu edukacyjnego – wzmocnieniu autonomii szkół wyższych i przekazaniu części uprawnień z administracji centralnej do jednostek samorządowych dokonały się istotne zmiany w programach kształcenia. Specjalności i przedmioty są coraz lepiej dostosowane do potrzeb gospodarki. W szkołach wyższych rozwijane są kontakty z pracodawcami, a praktyki zawodowe są związane z przyszłym zawodem studentów. Coraz czę-

ściej programy konstruowane są pod kątem przekazywania kompetencji zawodowych, a nie tylko wiedzy teoretycznej. Widoczne jest również otwarcie się szkół wyższych na kontakty zagraniczne, szczególnie z krajami Unii Europejskiej. W wielu programach nauczania nacisk został położony na kształcenie umiejętności językowych oraz informatyki, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji przez internet. Pojawia się coraz większa liczba wykładowców obcojęzycznych i przedmiotów z angielskim, niemieckim lub francuskim językiem wykładowym. Na poziomie średnim i wyższym pojawiły się programy dotyczące rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego oraz zagadnień kontaktów międzynarodowych. Programy większości szkół wyższych zostały częściowo zaadaptowane do możliwości kształcenia studentów zachodnioeuropejskich, przede wszystkim przez wdrożenie europejskiego systemu transferu punktów ECTS. Rozwija się wymiana studentów w ramach programów europejskich, w tym Sokrates-Erasmus oraz wymiany indywidualnej z uczelniami europejskimi i pozaeuropejskimi. Najważniejszym ograniczeniem jest tutaj cały czas bariera językowa. Takie kontakty najbardziej przyczyniają się do włączania polski w paneuropejski system kształcenia.

Reasumując, wśród najważniejszych wyzwań dla polskiego szkolnictwa wyższego w warunkach globalizacji znajdują się przede wszystkim problemy efektywnego włączenia w system Unii Europejskiej zgodnie z Traktatem Bolońskim, jakości kształcenia oraz przygotowania absolwentów do podejmowania konkurencji na globalnym rynku pracy, gdzie kluczowymi kompetencjami obok wiedzy profesjonalnej będzie znajomość języków obcych i doświadczenie międzykulturowe.

dr hab. Roman Patora
rektor, profesor Społecznej Wyższej
Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania

BIBLIOGRAFIA

- [1] BUGIEL J., *Psychospołeczne determinanty podjęcia studiów w uczelni technicznej*, [w:] *Uczelnia a procesy kształcenia*, Wyd. AGH, Kraków 1997.
- [2] DZIEWULAK D., *Polityka oświatowa Wspólnoty Europejskiej*, Wyd. UW, Warszawa 1994.
- [3] *Deklaracja Bolońska, Proces Boloński, Komunikat Praski i Berliński* – tekst dostępny w internecie.
- [4] PATORA R., *Kształtowanie rynku szkolnictwa wyższego. Polska i Ukraina w drodze do Unii Europejskiej*, TNOiK, Toruń-Łódź 2002.
- [5] *Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem Jacquesa Delors'a. Edukacja – jest w niej ukryty skarb*, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich, Wydawnictwa UNESCO 1998.
- [6] STALEWSKI T., *Kształcenie i zawód specjalisty zarządzania. Absolwenci wybranych szkół zarządzania z lat 1976-1995*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2000.
- [7] STRUŻYNA T., *Edukacyjne metamorfozy*, „Głos Nauczycielski”, 5/1996.
- [8] TADEUSIEWICZ G., *Edukacja w Europie*, PWN, Warszawa-Łódź 1997.